

**DRŽAVNO TEKMOVANJE V ZNANJU SLOVENSKEGA JEZIKA
ZA VODNIKOVO PRIZNANJE – 11. februar 2025**

Tekmovalna pola za 3. letnik gimnazije – REŠITVE

1 ZGODOVINA SLOVENSKEGA JEZIKA

14 točk

Preberite trditve o Valentinu Vodniku in rešite naloge.

Valentin Vodnik je bil v *Jezikovnih pogovorih* (Ars, 8. 1. 2019) označen kot vsestranski kulturnik, ki je »izumil« slovenščino za posvetno rabo, zadnji polihistor, poliglot, v rabi slovenščine pa purist. Nemške izraze je zamenjeval s slovenskimi, ki so jih uporabljali v posameznih pokrajinah. Poglobljaj se je v strukturo slovenskih besed, kar mu je pomagalo pri tvorjenju novih besed na t. i. slovenski način. Imel je velik čut za kulturo jezika in si je prizadeval za to, da bi bil osrednjeslovenski jezik čim bolj enoten. Oblikoval je slovenščino na mnogih področjih – kot jezikoslovec, slovaropisec, avtor učbenikov, publicist ... Kot ekspert za kranjsko različico slovenščine je v poskusnih listih slovarja že leta 1813 upošteval tudi prekmursko slovenščino.

(Vir: A. Čobec: Jezikovni pogovori. Vodnik je prvi uvedel besedo slovar.)

1.1 Utemeljite trditev, da je bil Valentin Vodnik polihistor.

za kratko utemeljitev 1 t, za obširnejšo, natančnejšo 2 t

Bil je poznavalec mnogih področij, strok.

/2

- Ali menite, da danes še obstajajo polihistorji? Utemeljite odgovor.

Odgovor z utemeljitvijo 2t (samo odgovor brez utemeljitve 0 točk)

Ne, danes polihistorji ne obstajajo več, saj je znanost preveč razvita, da bi se lahko en človek res dobro spoznal na več področij.

Upoštevam tudi DA, če je odgovor primerno utemeljen.

/2

1.2 Obkrožite pravilno trditev. 1 t

Valentin Vodnik je bil poliglot. Poleg slovenščine je dobro obvladal:

- latinščino, italijanščino, francoščino, ruščino, nemščino;
- latinščino, nemščino, francoščino, angleščino, grščino;
- latinščino, nemščino, grščino, italijanščino, francoščino.

/1

1.3 Utemeljite trditev, da je bil Valentin Vodnik purist. kratka utemeljitev 1 t, natančnejša 2 t

Po smislu, npr. prevzete besede je zamenjeval z domačimi, besede je iskal v narečjih, nove besede je tvoril na t. i. slovenski način.

/2

- Ali menite, da je purizem prisoten tudi v sodobnem času? Obkrožite ustrezno trditev in jo utemeljite.

1 t za ustrezno trditev, 1 t za utemeljitev

DA

NE

Utemeljitev: Purizem v sodobnem času se pojavlja kot težnja po omejitvi prevzemanja zlasti iz angleščine kot t. i. globalnega jezika.

/2

1.4 Valentin Vodnik je z izdajanjem Lublanskih novic (1797–1800) postavil temelje publicističnega jezika. O zahtevnosti tega dosežka priča dejstvo, da smo Slovenci dobili naslednji časnik šele 43 let kasneje. Preberite Vodnikovo priporočilo bralcem (v oklepaju je besedilo zapisano v sodobni slovenščini) in zapis o časnikih v sodobnem času.

Prizheozhe novize govore od takeh rezhi, sa katere je dobro ve, da fo je rej pergodile. Tudi ne poberajo vsako kvanto od vojfke; temuzh rajjhi 'povedo, kaj je po drugih krajih tudi kej godi. Perporočim taistim, kateri jeh jemlo, nej še drugim pergovore; de jeh bodo jemali; inu de bom mogel shajat. (Vir: Lublanske novice, 1797, letn. 1, št. 4.)

(z = c; zh = č, j = s, fh = š, s = z, sh = ž)

(Pričujoče novice govorijo o takšnih stvareh, za katere je preverjeno, da so resnične. Tudi ne poberejo vsake govorice o vojski, temveč raje povedo, kaj se dogaja v drugih krajih. Da bodo lahko izhajale, priporočam vsem, ki jih naročajo, da prepričajo še druge, naj jih naročijo.)

Vsi dnevniki v državi pa so že dalj časa v precejšnjih težavah. Naglo izgubljajo naklade. Število kupcev kopni celo hitreje kot tisku sicer na Zahodu. Sto tisoč naklade, ki jih je Delo imelo tudi še po osamosvojitvi, so danes le sanje.

(<https://spletnicasopis.eu/2019/01/09/60-let-casopisa-delo/>)

- V 40 do 50 besedah komentirajte citata, tako da boste Vodnikovo priporočilo povezali s položajem časnikov v sodobnem času.

1 t – sporočilo Vodnikovega citata

1 t – sporočilo citata s spleta

1 t – povezava med citatoma

2 t – jezikovna pravilnost (brez napake ali z 1 napako – 2 t; 2 ali 3 napake – 1 t; če besedilo ni koherentno, to štejemo za 1 jezikovno napako).

Primer: Vodnik piše o pomenu resničnih novic, citat o sodobnih časopisih pa o težavah zaradi izgubljanja naročnikov. Oba citata govorita o potrebi po bralcih. Vodnik jih prosi, naj Lublanske novice priporočijo tudi drugim, da bodo lahko izhajale še naprej, pri čemer poudari kakovost novic. Tudi v sodobnem času se časniki srečujejo s premajhnim številom bralcev, saj to hitro upada in naklade se zmanjšujejo.

2.1 V filmu Urbana slovenščina je sodeloval tudi Nipke. Preberite njegovo izjavo in odgovorite na vprašanja.

»Priznam, da sem prva besedila začel pisati v angleščini. Mogoče takrat še nisem imel tok občutka, da zna bit slovenščina lepa, da zna bit slovenščina spevna, da zna bit melodična, da je v bistvu ful romantična in tok posebna koker je. K sem to začeu ukomponirat v svoje komade, ko sem nekaj uporabu isti besednjak, koker ga uporabljam v pogovornem jeziku, takrat sem začutu, da so nekaj moji komadi začeli dobivat to pravo obliko in mojo identiteto. Ko poslušáš moj komad, imaš filing, kot da se z mano pogovarjaš,« v dokumentarnem filmu **Maje Pavlin Urbana slovenščina** razlaga raper Boštjan Nipič - Nipke.

- a) V eni povedi razložite pomen besedne zveze »urbana slovenščina«?

Urbana slovenščina je sodobna različica slovenskega jezika, ki se uporablja predvsem v mestnih okoljih in vključuje elemente pogovornega jezika, slenga, izposojenk iz drugih jezikov (npr. angleščine, balkanskih jezikov) ter specifične fraze, ki odražajo urbani način življenja.

2 t – Razlaga vključuje povezavo z mestnim okoljem.

1 t – Delna razlaga – značilnosti urbane slovenščine (prvine pogovornega jezika).

/2

- b) Nipke v filmu uporablja neknjižni pogovorni jezik. Zapišite dve značilnosti uporabljene jezikovne neknjižne zvrsti in ju ponazorite s primeroma iz Nipkove izjave.

po 1 t

Npr.: kratki nedoločnik (bit), izposojenke iz angleščine (ful, filing), pogovorne oblike, značilne za osrednjeslovenski prostor (tok), drugačna oblika deležnika na -l (uporabu) ...

/2

2.2 Preberite odlomke iz pesmi in na črto napišite jezikovno zvrst, v kateri so verzi.

po 1 t

- a)

Kdo ma recept kako živet popoln lajf?

Hočm poln žep, hudo ženo in udobn rajd.

Jep, za sebe najdt zmeri cajt,

frend, hočm furat, dej se ne sekeri vajib. (Nipke) **sleng/neknjižni pogovorni jezik**

- b)

Gore na Kortine biva ana lepa pupa.

Črne duge láse jema jen je masa suha. (Rudi Bučar) **narečje**

- c)

Brez besed bova našla se nekje

z roko v roki šla naprej,

kot da mnogo let ni mimo. (Elza Budau) **knjižni zborni jezik /knjižni jezik/zborni jezik**

/3

- Po čem ste prepoznali posamezno jezikovno zvrst? **po 1 t**
- a) besede, kot so lajf, rajd/po besedah iz angleščine/to je jezik, kakršnega uporabljajo mladi
- b) narečne besede (pupa), narečne oblike besed (jema)
- c) besedilo je skladno z jezikovno normo

/3

- Pesmi, iz katerih so verzi, so uglasbene. Od česa je odvisna izbira jezikovne zvrsti za uglasbeno pesem? **1 t**

Od npr. tematike/naslovnika/okoliščin/glasbene zvrsti.

/1

2.3 Zapisi govornega besedila ne pomenijo popolnega prenosa govornega besedila v pisno z vsemi govornimi posebnostmi. Navedite štiri podatke, ki se izgubijo pri zapisu govornega besedila. po 1 t za 2 podatka

4 od: podatki o časovnih in pokrajinskih glasovnih posebnostih, naglasu, intonaciji, hitrosti, glasnosti, registru, tonu, akustičnih lastnostih govora, spremljajoče nejezikovno izražanje (telesna govorica), pa tudi druge posebnosti spontanega nepripravljenega govora, kot so premori, prekinitve pa tudi močni spremljevalni šumi iz okolja.

/2

3 JEZIKOVNA RAVNINA – BESEDOSLOVJE		26 točk
---	--	----------------

3.1 Katere trditve držijo? Pri vsakem vprašanju so trije odgovori, a le eden je pravilen. Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom. po 1 t

1. Slovenščina se je razvila iz venetščine, ki se je v starem veku govorila na današnjem slovenskem področju in tudi precej širše.

a) Da. Podobnost med venetščino in sodobno slovenščino je očitna.

b) Ne.

c) Jezikoslovci si niso edini, ali je slovenščina naslednica venetščine ali ne.

2. Glosa pomeni tuja beseda, zapis posamezne besede v besedilu, ki je sicer sestavljeno v nekem drugem jeziku.

a) Da.

b) Ne. Beseda glosa izhaja iz angleške besede *gloss* v pomenu »blesk, sijaj« in se uporablja v literarni kritiki za ocenjevanje transparentnosti teksta.

c) Ne. Beseda glosa izhaja iz francoske besede *glauque* »modrozelen«.

3. Slovenska beseda *zrno* je sorodna z angleško besedo *corn*.

a) Ne. Slovenska beseda *zrno* izhaja iz venetščine in ni sorodna z angleško besedo *corn*.

b) Da. Tako angleška kot slovenska beseda sta prevzeti iz keltskega samostalnika *grán*.

c) Da. Obe besedi izhajata iz istega praindoevropskega korena.

4. Največ zemljepisnih imen na področju slovenskega jezika je podedovanih od predslovanskih prebivalcev na tem področju.

a) Ne. Imen iz predslovanskega obdobja, ki so jih naši slovanski predniki prevzeli od romansko govorečih staroselcev, ni mnogo, komaj kak odstotek.

b) Ne. Prvi slovanski prebivalci našega področja niso prevzemali ničesar iz jezika predslovanskih prebivalcev, saj so ti področje današnje Slovenije do prihoda Slovanov že zapustili.

c) Da. Od 68 do 72 odstotkov slovenskih zemljepisnih imen je v osnovi predslovanskega izvora.

5. Solkan je poimenovan po kremenu.

a) Da. Solkan je iz romanskega imena *Silicānum*, kar je tvorjeno iz latinske besede *silex* »kremen«.

b) Da. Solkan je iz grškega imena *Silicānum* »Kremenčkova vas«.

c) Ne. Solkan je iz grškega imena *Silicānum*, kar je tvorjeno iz besede za steklo.

6. Koper pomeni prvotno »ovčji otok«.

a) Da. Koper smo prevzeli iz refleksa latinskega *Capris*, iz *Insula caprae*, ki v latinščini pomeni »ovčji otok«.

b) Ne. Koper smo prevzeli iz refleksa latinskega *Capris*, iz *Insula caprae*, ki v latinščini pomeni »kozji otok«.

c) Ne. Koper smo prevzeli iz refleksa latinskega *Capris*, kar pomeni »polotok«.

7. Logatec prvotno pomeni »dolga vas«.

a) Ne. Logatec je iz latinske besede *longus*, ki pomeni »star«, torej »stara vas«.

b) Da. Logatec je iz latinske besede *longus*, ki je sorodna z angleško *long* »dolg«.

c) Ne. Logatec je iz romanskega *Longāticum*, tvorjenega iz keltskega *longatis* »ladjar, brodar«. Logatec je bil torej prvotno naselbina brodnikov, ladjarjev, namreč tistih, ki so pri Vrhniku (lat. *Nauportus*) skrbeli za vleko in pristajanje tovornih ladij.

8. Zemljepisno ime Socka je iz občnega imena soteska.

a) Ne. Ime je prevzeto iz nemščine.

b) Da. Samostalnik *soteska*, prvotno naglašen *sóteska*, se je v narečnem razvoju okrajšal v *socka*.

c) Ne. Ime je prevzeto iz latinščine.

9. Zemljepisno ime Snovík pomeni »jesenov gozd«.

a) Da. Snovik je iz *jesenovík* »jesenov gozd«.

b) Ne. Snovik je tako imenovan po snegu.

- c) Ne. Snovik je tako imenovan po staroslovenski navadi, da se je posest vodje po njegovi smrti razdelila med njegove sinove.

10. Zemljepisno ime Borovnica je iz samostalnika borovnica.

- a) Ne. Kraj je dobil ime po stari besedi za baker, tako kot kraj Bor v Srbiji, ki je znan po rudniku bakra.

b) Ne. Borovnica je iz besedne zveze Borovna voda, ki je označevala potok, ki teče skozi borov gozd.

- c) Drži.

/10

3.2 Katere trditve držijo? Pri vsakem vprašanju so trije odgovori, a le eden je pravilen. Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom. po 1 t

1. Med zemljepisnimi imeni, ki jih je slovenščina podedovala iz jezikov predslovanskih prebivalcev, so predvsem imena daljših rek in nekaj večjih krajev.

- a) Da. Recimo Postojna, Sava, Drava, Krka, Soča nosijo imena, ki so jim jih dali predslovanski prebivalci.
- b) Ne. Predslovanska so predvsem imena najvišjih gor.

c) Da. Recimo Sava, Drava, Krka, Kolpa, Soča, Celje, Ptuj, Kranj nosijo imena, ki so jim jih dali predslovanski prebivalci.

2. Šoštanj je dobil ime iz nemščine, kjer *Schoenenstein* pomeni »lepi grad«.

- a) Ne poznamo izvora imena Šoštanj.

b) Da.

- c) Šoštanj je dobil ime po grofu Schustermanu (1617–1692); priimek prvotno pomeni »čevljar«.

3. Slovensko zemljepisno ime Brusnice je iz samostalnika brusnica.

- a) Ne. Ime je nastalo iz glagola brusiti.

b) Ne. Kot kaže starejši zapis Brestníce, ime kraja izhaja iz imena drevesa brest.

- c) Da.

4. Zemljepisno ime Ovsišje ni iz samostalnika oves.

- a) Ne. Ovsišje je v narečnem razvoju nastalo iz besede ovisišče, to pa iz oves.

- b) Ne. Beseda je v narečnem razvoju nastala iz starejšega »(kjer se) oves išče«.

c) Da, saj narečnega Woše ni mogoče izpeljati iz ovsa, pač pa iz gorenjskega olša »jelša«.

5. Zemljepisno ime Sídol pomeni kraj, kjer so sedeli in počivali popotniki, ki so hodili med Kamnikom in Tuhinjem.

a) Ne. Ime je nastalo iz Suhí dol.

b) Ne. V imenu Sidol je ime nekdanjega lastnika kraja z imenom Sid.

c) Ne. Kraj je poimenovan po cerkvi svetega Danijela.

6. Ime kraja Kobjeglava je prvotno pomenilo »kobilja glava«.

a) Ne. Izvora tega imena ne poznamo.

b) Ne. Kraj je imenovan po konjski glavi.

c) Da.

7. Zemljepisno ime Hudajužna prvotno pomeni »kraj z dobro gostilno«.

a) Ne. Ime je iz Huda južina »kraj z močno odjugo«.

b) Da. Ime je bilo prvič zabeleženo leta 1796.

c) Da. Kraj je leta 1998 poimenoval kulinarčni influencer Boštjan Napotnik.

8. Dovje ima ime po vdovi, ki je leta 1318 podedovala to vas po možu, gorenjskem grofu.

a) Da.

b) Ne. Dovje je iz »dolgo polje«, starejše Dolgoje polje.

c) Ne. Dovje je poimenovano po nekdanjem lastniku, grofu Daubenbachu (1588–1640), v starejših urbarjih zapisano kot Daubnovje.

9. Kobarid pomeni prvotno »kjer so koze«.

a) Da. Kobarid je iz starogrškega *Kaboredu*, kar se je razvilo iz *Cap(o)rētum* »kjer so koze«.

b) Da. Kobarid je iz starofurlanskega *Kaboredu*, kar se je razvilo iz *Cap(o)rētum* »kjer so koze«.

c) Da. Kobarid je iz starofrankovskega *Kaboredu*, kar se je razvilo iz *Cap(o)rētum* »kjer so koze«.

10. Lesce so dobile ime iz samostalnika lesec »majhen gozd«.

a) Da.

b) Ne. Lesce so dobile ime po lisicah.

c) Ne. Ime Lesce je v narečnem razvoju nastalo iz lestvice.

3.3 Rešite nalogi o frazemih.

a) Frazemu pripišite številko, pod katero je ustrezna razlaga njegovega pomena.

po 1 t za 2 pravilni rešitvi

biti glas vpijočega v puščavi	3	1. na videz prijazen in dober, v resnici hladen, hudoben
na jeziku med, v srcu led	1	2. reči prav to, kar je kdo hotel reči
metati komu pesek v oči	5	3. razširjanje kakega nazora, prizadevanje, ki nima uspeha
vzeti komu besedo	6	4. opisati stvari, dejstva taka, kot so v resnici
vzeti komu besedo z jezika	2	5. prizadevati si prikriti, zamegliti komu resnico
reči bobu bob	4	6. vzeti komu možnost, pravico do govorjenja, zlasti v javnosti

/3

b) Kaj pomenijo podčrtane stalne besedne zveze? po 1 t

Balerina je odplesala svoj labodji spev. zadnje vlogo (v karieri)/zadnje dejanje/zadnji uspeh pred slovesom

Voditelji vpletenih držav so končno sedli za zeleno mizo. so se začeli pogajati/so se začeli pogovarjati/dogovarjati o problemu/so začeli iskati rešitve

V shrambi ima spravljeno železno rezervo. stvari za skrajno silo/kar je namenjeno za uporabo v stiski

/3

4 PRAVOPIŠ	7 točk
------------	--------

4.1 V besedilu odpravite pravopisne napake. za 2 napaki se odšteje 1 točka (do 0)

Valentin Vodnik velja za začetnika planinske poezije na Slovenskem; navdih je našel predvsem v obiskovanju gorskega sveta. Prvič se je povzpел na goro leta 1794 (manjka vejica) in sicer na Kredarico, kamor je prišel čez steriščico Steriščico med krmo Krmo in Triglavom. Leto kasneje se je v alpskem svetu znašel dvakrat. Najprej je vodil Zoisovo odpravo na Triglav. Z grofom Francom Francem Hohenwartom in duhovnikom Jožefom Pinhakom, ki ju je pričakal na Javorniku (manjka vejica) se je vzel na Belščico, veliki Veliki in mali Mali stol Stol, prek Bohinjske bistrice Bistrice pa so se odpravili do izvira Bistrice. Zaradi obveznosti v fari, (vejica je odveč) se je Vodnik vrnil na koprivnik Koprivnik, dva dni kasneje pa se je ponovno pridružil planincem. Odpravili so se k slapu Savica, na planini Dedno Polje polje ter ovčarijo Ovčarijo, po obisku pri Karlu Zoisu pa sta se Pinhak in Vodnik 20. Avgusta avgusta povzpela proti Triglavu. V spomin na odpravo je nastala oda Vršac, ki velja za prvi slavospev slovenskemu gorskemu svetu. V njej je najverjetneje opeval 2194 metrov visok Vršac vršac pri kanjavcu Kanjavcu, ki se zato imenuje Vodnikov vršac.

/5

4.2 V besedilu 3.1 se beseda VRŠAC pojavlja v besednih zvezah *oda Vršac* in *Vodnikov vršac*. V povedi pojasnite razliko v rabi velike začetnice.

Popoln odgovor: Vršac v besedni zvezi *oda Vršac* = stvarno lastno ime, vršac v zvezi *Vodnikov vršac* je drugi del nekrajevnega/nenaselbinskega zemljepisnega lastnega imena. – 1 točka

Delni odgovor – 1 točka

/2